

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลของการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเพื่อหาความชุก และความสัมพันธ์ระหว่างความชุกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหาร ของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ในอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมดจำนวน 7 แห่ง จำนวนนักเรียนที่ได้รับการตรวจอุจจาระ จำนวน 205 คน และผู้ปกครองนักเรียนถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหาร ได้แก่ การมีและใช้ส้วม การใช้รองเท้า พฤติกรรมในการรับประทานอาหาร การบริโภคอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์และปลาสุกๆ ดิบๆ การบริโภคผักสด และการรับประทานยาถ่ายพยาธิ โดยในการศึกษานี้ผู้ที่ตรวจอุจจาระ คือ เจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรมบุคลากรของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ทำการตรวจหาไข่พยาธิ โดยวิธี Kato's thick smear technique และผู้ที่ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ คือ ผู้ปกครองนักเรียน โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม 2553 ถึงเดือนกรกฎาคม 2553 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ การหาความสัมพันธ์ระหว่างความชุกและพฤติกรรมการป้องกันโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหาร โดยใช้ Chi-square test และ Fisher's exact test

สรุปผลการศึกษา

ข้อมูลด้านลักษณะประชากร

นักเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 53.2 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 46.8 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 10 - 14 ปี และ 5 - 9 ปี รองลงมาอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 0 - 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.1 ร้อยละ 35.6 และร้อยละ 15.1 ตามลำดับ เรียนอยู่ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 66.3 และระดับอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 33.7 ในส่วนภาวะโภชนาการของนักเรียน โดยใช้เกณฑ์น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ พบว่านักเรียนมีภาวะน้ำหนักตามเกณฑ์มากที่สุด รองลงมา มีภาวะน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 66.8 และร้อยละ 16.6 ตามลำดับ

ข้อมูลด้านความชุกของโรคหนองพยาธิ

อัตราความชุกของโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหารในนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 59.5 พบในเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.5 และร้อยละ 56.9 ตามลำดับ พบในนักเรียนที่มีอายุอยู่ในช่วง 10 - 14 ปี มากที่สุด รองลงมาคืออยู่ในช่วง 5 - 9 ปี คิดเป็นร้อยละ 63.5 และร้อยละ 63.0 ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามชั้นเรียนพบความชุกของโรคหนองพยาธิในนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาเท่ากับนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 59.6 และร้อยละ 59.4 ตามลำดับ เมื่อจำแนกความชุกของโรคหนองพยาธิตามภาวะโภชนาการ พบว่านักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักก่อนข้างน้อยมีความชุกของโรคพยาธิมากที่สุด รองลงมาคือนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 80.6 และร้อยละ 64.7 ตามลำดับ

ลักษณะการกระจายของโรคหนองพยาธิจำแนกตามชนิด พบพยาธิไส้เดือนมากที่สุด รองลงมาคือพยาธิปากขอ คิดเป็นร้อยละ 48.3 และร้อยละ 8.8 ตามลำดับ พบพยาธิปากขอ พยาธิใบไม้ตับ และพยาธิเข็มหมุด ในนักเรียนเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 12.5 ร้อยละ 8.3 และร้อยละ 1.0 ตามลำดับ พบพยาธิไส้เดือน และพยาธิตัวตืดในนักเรียนเพศหญิง มากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 49.5 และ ร้อยละ 2.8 ตามลำดับ

การกระจายของโรคพยาธิเมื่อจำแนกจากช่วงอายุ อัตราความชุกของโรคพยาธิปากขอมีมากที่สุด ในนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 10 - 14 ปี รองลงมาอยู่ในนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 15 - 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.5 และร้อยละ 7.4 ตามลำดับ อัตราความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนมีมากที่สุด ในนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 5 - 9 ปี รองลงมาพบในนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 10 - 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.8 และร้อยละ 51.4 ตามลำดับ อัตราความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดพบในนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 0 - 4 ปี และช่วงอายุ 5 - 9 ปี เท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 3.2 และร้อยละ 1.4 ตามลำดับ อัตราความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับมีมากที่สุด ในนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 15 - 19 ปี รองลงมาพบในช่วงอายุ 5 - 9 ปี เท่ากับ ช่วงอายุ 10 - 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.4 และ 4.1 ตามลำดับ และพบพยาธิตัวตืดในนักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุ 15 - 19 ปี รองลงมาพบในนักเรียนช่วงอายุ 10 - 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.7 และร้อยละ 2.7 ตามลำดับ

เมื่อจำแนกอัตราความชุกของโรคพยาธิรายชนิดตามชั้นเรียนของนักเรียน พบอัตราความชุกของโรคพยาธิปากขอในนักเรียนระดับประถมศึกษา มากกว่านักเรียนระดับ อนุบาล คิดเป็นร้อยละ 1.8 และร้อยละ 2.9 ตามลำดับ อัตราความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนในนักเรียนระดับอนุบาล มากกว่าระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.6 และร้อยละ 45.6 ตามลำดับ อัตราความชุกพยาธิเข็มหมุดในนักเรียนระดับอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 2.9 อัตราความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับในนักเรียน

ระดับประถมศึกษา มากกว่านักเรียนระดับอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 4.4 และร้อยละ 2.9 ตามลำดับ และอัตราความชุกของพยาธิตัวตืดในนักเรียนระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 2.2

เมื่อจำแนกอัตราความชุกของโรคพยาธิรายชนิดตามภาวะโภชนาการของนักเรียน พบอัตราความชุกของโรคพยาธิปากขอมากที่สุดในักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักค่อนข้างน้อย คิดเป็นร้อยละ 22.6 รองลงมา คือ นักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 8.8 และไม่พบในนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักเกินเกณฑ์ อัตราความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนมากที่สุดในักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักค่อนข้างน้อยคิดเป็นร้อยละ 67.7 รองลงมาคือ นักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 58.8 อัตราความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดพบในักเรียนที่มีภาวะโภชนาการน้ำหนักตามเกณฑ์เท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 1.5 อัตราความชุกพยาธิใบไม้ตับพบในักเรียนที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์และน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 5.1 และ 2.9 ตามลำดับ และอัตราความชุกของโรคพยาธิตัวตืดพบในักเรียนที่น้ำหนักตามเกณฑ์เท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 2.2

เมื่อจำแนกตามจำนวนชนิดของโรคพยาธิพบว่า มีนักเรียนที่ตรวจพบพยาธิ 1 ชนิด และ 2 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 91.0 และร้อยละ 9.0 ตามลำดับ โดยนักเรียนที่พบพยาธิ 2 ชนิด ได้แก่ พบพยาธิปากขอกับพยาธิไส้เดือน คิดเป็นร้อยละ 7.4 พยาธิไส้เดือนกับพยาธิเข็มหมุด และพยาธิไส้เดือนกับพยาธิใบไม้ตับเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคหนอนพยาธิกับลักษณะทางประชากร

จากการศึกษาพบความชุกของโรคหนอนพยาธิในทางเดินอาหารมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคหนอนพยาธิในทางเดินอาหารกับเพศ อายุ และระดับชั้นเรียนของนักเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคหนอนพยาธิรายชนิดกับพฤติกรรมกำบังโรคหนอนพยาธิในทางเดินอาหาร

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิรายชนิด พบว่าความชุกของโรคพยาธิปากขอมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังการใช้ส้วม การใช้รองเท้าเมื่อเดินบนพื้นดิน และการใช้รองเท้าเมื่อถ่ายอุจจาระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิปากขอกับการมีส้วม และพฤติกรรมกำบังรับประทานยาถ่ายพยาธิ ความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกำบังล้างมือหลังการรับประทานอาหาร การล้างมือหลังการถ่ายอุจจาระ และใช้ช้อนในการรับประทานอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และไม่พบ

ความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนกับพฤติกรรมการล้างผักสดก่อนรับประทาน พฤติกรรมการรับประทานผักสด และการรับประทานยาถ่ายพยาธิ

ความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ช้อนในการ รับประทานอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของ โรคพยาธิเข็มหมุดกับพฤติกรรมการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร พฤติกรรมการล้างมือหลังการ ถ่ายอุจจาระ และการรับประทานยาถ่ายพยาธิ

ในการศึกษาครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิตัวตืดกับพฤติกรรม การรับประทานเนื้อสัตว์สุกๆ ดิบๆ และการรับประทานยาถ่ายพยาธิ และเมื่อศึกษาความชุกของ โรคพยาธิใบไม้ตับพบว่ามีความสัมพันธ์กับการรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยปลาสุกๆ ดิบๆ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับกับการ รับประทานยาถ่ายพยาธิ

อภิปรายผลการศึกษา

อัตราความชุกของโรคหนอนพยาธิในทางเดินอาหารในนักเรียนยังคงพบในอัตราที่สูง (ร้อยละ 59.5) สอดคล้องกับการศึกษาของ Lie (1964), Bisseru and Aziz (1970), Sinniah *et al.* (1978), Kan (1982) และ Sinniah (1984) ซึ่งพบว่าประชากรของประเทศต่างๆ ในแถบเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้เป็นโรคหนอนพยาธิลำไส้ในอัตราที่สูง ซึ่งได้แก่ ประเทศมาเลเซีย (ร้อยละ 18 - 91) และประเทศฟิลิปปินส์ (ร้อยละ 61 - 99) สอดคล้องกับการศึกษาของประภาศรี จงสุขสันติกุล (2547) ที่ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิในหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสงเคราะห์ เด็กยากจนซีซีเอฟ และความชุกและความรุนแรงของโรคหนอนพยาธิลำไส้และพยาธิใบไม้ตับใน ประเทศไทย (ร้อยละ 36.6 และร้อยละ 41.72 ตามลำดับ) การศึกษาของวิน เขยชมศรี และดร.ณิ แสง หาดู (2539) ที่ได้ศึกษาความชุกและความรุนแรงของโรคพยาธิใบไม้ตับและโรคหนอนพยาธิอื่นๆ ในจังหวัดหนองคาย อุดรธานี และขอนแก่น (ร้อยละ 38.7) การศึกษาของอุเทน จารณศรี และคณะ (2532) ที่ได้ศึกษาความชุกของหนอนพยาธิลำไส้ใน 14 จังหวัดภาคใต้ (ร้อยละ 77) การศึกษาของ นิรันดร บุญเกิด (2549) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิในนักเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ ฟ้าหลวง” อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (ร้อยละ 34) การศึกษาของ พูลศรี พงศ์สมานบุตร และ คณะ (2540) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิ ของพระภิกษุสามเณร จังหวัดเชียงใหม่ (ร้อย ละ 26.4) การศึกษาของชาญชัยณรงค์ ทรงคาตรี และคณะ (2544) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรค หนอนพยาธิ ในจังหวัดขอนแก่น และกาฬสินธุ์ (ร้อยละ 26.4) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราความชุกของ

โรคหนองพยาธิของชาวกะเหรี่ยงทั่วไปแล้วพบว่าอัตราความชุกของโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหารของนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” ยังอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงทั่วไปซึ่งจำรูญ ยาสุมทร (2529) ได้ศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิในชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง (ร้อยละ 86.2) ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาได้รับการศึกษาจากระบบการศึกษาของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งได้รับการสอนให้มีความรู้ด้านสุขอนามัยส่วนบุคคล ด้านสุขภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการดูแลใกล้ชิดของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง”

ในด้านการกระจายของโรคตามเพศพบว่าอัตราความชุกของโรคหนองพยาธิในเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกัน (ร้อยละ 62.5 และ ร้อยละ 56.9) คล้ายคลึงกับการศึกษาของเฉลิมชัย สังโยคะ(2539) ซึ่งพบว่าความชุกของโรคพยาธิในเพศชาย และเพศหญิงไม่มีความแตกต่างกัน ลักษณะการกระจายของโรคหนองพยาธิจำแนกตามชนิด พบพยาธิไส้เดือนมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ศึกษาความชุกของโรคพยาธิในนักเรียนไทยพื้นราบและนักเรียนไทยภูเขา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก (ร้อยละ 40.8) และนิรันดร บุญเกิด (2549) ที่ศึกษาความชุกของโรคพยาธิในนักเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ (ร้อยละ 27.42) เนื่องจากพยาธิไส้เดือนเป็นพยาธิตัวกลมที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และสามารถแพร่ได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งพฤติกรรมป้องกันโรคหนองพยาธิ ยังเอื้อต่อการติดโรคพยาธิไส้เดือน

ความชุกของโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหารมีความสัมพันธ์กับภาวะโภชนาการของนักเรียน ($p < 0.05$) เนื่องจากการติดเชื้อพยาธิในทางเดินอาหารจะมีผลทำให้เด็กขาดสารอาหาร และได้รับโปรตีนไม่เพียงพอ การพัฒนาการทางร่างกายและสมองต่ำกว่าปกติ สูญเสียความจำและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ตกต่ำ (Crompton, 1992)

ปัจจัยทางด้านเพศไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิ คล้ายคลึงกับการศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิในระบบทางเดินอาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เช่นเดียวกับ เฉลิมชัย สังโยคะ (2539) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคพยาธิในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก และบังอร นางทรัพย์ และคณะ (2548) ที่ได้ทำการสำรวจความชุกการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยทางด้านอายุไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิ สอดคล้องกับการศึกษาของบังอร นางทรัพย์ และคณะ (2548) ที่ได้ทำการสำรวจความชุกการติดเชื้อพยาธิไส้เดือนในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร การศึกษาของบังอร นางทรัพย์ และคณะ (2549) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผล

ต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชน ในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร และ การศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิในระบบทางเดิน อาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ปัจจัยทางด้านระดับชั้นเรียนของนักเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับความชุกของโรคพยาธิ คล้ายคลึงกับการศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิใน ระบบทางเดินอาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา เนื่องจากกลุ่มประชากรที่ศึกษา อยู่ในระดับชั้นอนุบาลและระดับชั้นประถมศึกษาเท่านั้น

ความชุกของโรคพยาธิปากขอไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส้วม แต่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการใช้ส้วม พฤติกรรมการสวมรองเท้าขณะถ่ายอุจจาระ และพฤติกรรมการสวมรองเท้า ขณะเดินบนพื้นดิน ($p < 0.05$) สอดคล้องกับการศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ได้ศึกษาความ ชุกของโรคหนอนพยาธิในระบบทางเดินอาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สอดคล้องกับการศึกษาของเฉลิมชัย สังโยคะ (2539) ที่ ศึกษาความชุก ของโรคพยาธิในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของอำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก และยัง สอดคล้องกับการศึกษาของ เชาวลิตร จิระดิษฐ์ และคณะ (2539) ที่ได้ศึกษาความชุกและความ รุนแรงของโรคพยาธิปากขอในประเทศไทยจากการตรวจอุจจาระของตัวอย่างประชากรทั่วประเทศ และความชุกของโรคพยาธิ ไม่มีความสัมพันธ์กับการ การรับประทานยาถ่ายพยาธิ สอดคล้องกับ การศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิในระบบทางเดิน อาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

ความชุกของโรคพยาธิไส้เดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการล้างมือหลังการถ่าย อุจจาระ พฤติกรรมการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และพฤติกรรมการใช้ช้อนในการ รับประทานอาหาร ($p < 0.05$) แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิไส้เดือนกับการ รับประทานยาถ่ายพยาธิ คล้ายคลึงกับการศึกษาของ พูลศรี พงศ์สมานบุตร และคณะ (2540) ที่ได้ ศึกษาความชุกโรคหนอนพยาธิ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นโรคหนอนพยาธิของ พระภิกษุสามเณร จังหวัดเชียงใหม่ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ ได้ศึกษาความชุกของโรคหนอนพยาธิในระบบทางเดินอาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาว ไทยภูเขา อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก และสอดคล้องกับการศึกษาของบังอร ฉางทรัพย์ และคณะ (2549) ที่ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคพยาธิ ลำไส้ของประชาชนในชุมชน คลองเตย กรุงเทพมหานคร

ความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ช้อนในการ รับประทานอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) สอดคล้องกับการศึกษาของ พูลศรี พงศ์-

สมาน บุตรและคณะ (2540) ที่ได้ศึกษาความชุกโรคหนองพยาธิ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นโรคหนองพยาธิของพระภิกษุสามเณร จังหวัดเชียงใหม่ และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความชุกของโรคพยาธิเข็มหมุดกับพฤติกรรมการล้างมือก่อนรับประทานอาหาร พฤติกรรมการล้างมือหลังการถ่ายอุจจาระ และการรับประทานยาถ่ายพยาธิ

ความชุกของพยาธิตัวตืดไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์สุกๆ ดิบๆ ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของ พูลศรี พงศ์สมานบุตร และคณะ (2540) ที่ได้ศึกษาความชุกโรคหนองพยาธิ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นโรคหนองพยาธิของพระภิกษุสามเณร จังหวัดเชียงใหม่ และการศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิในระบบทางเดินอาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา

ความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับ มีความสัมพันธ์กับการรับประทานอาหารที่ปรุงด้วยปลาสุกๆ ดิบๆ ($p < 0.05$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ดารุณี แดงหาญ และวีระระวีกุล (2538) ที่ได้ทำการศึกษาความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติประชาชนของจังหวัดหนองคาย อุดรธานี และขอนแก่นต่อการควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ และการศึกษาของประพันธ์ ตาทิพย์ (2543) ที่ได้ศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิในระบบทางเดินอาหารของนักเรียนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขา และยังคงสอดคล้องกับการศึกษาของบังอร ฉางทรัพย์ และคณะ (2549) ที่ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิลำไส้ของประชาชน ในชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. เนื่องจากการศึกษาพบว่า โครงสร้างพื้นฐานของระบบสุขาภิบาล และอนามัยสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ที่ศึกษายังไม่ครบถ้วน ควรหาแหล่งสนับสนุนในการปรับปรุงระบบสุขาภิบาล และอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการมีส้วม น้ำดื่ม น้ำใช้ ให้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือนเพื่อลดปัญหาโรคหนองพยาธิรวมทั้งโรคติดต่อผ่านทางระบบสุขาภิบาล และอนามัยสิ่งแวดล้อม
2. ควรมีการผนวกรวมวิชาว่าด้วยการพฤติกรรมอนามัยรวมทั้งการป้องกันโรคหนองพยาธิเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนของหลักสูตรของศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” โดยเฉพาะพฤติกรรมที่สอดคล้องกับผลการศึกษา ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมการใช้ส้วม พฤติกรรมการสวมรองเท้าทั้งขณะเดินบนพื้นและถ่ายอุจจาระ พฤติกรรมการล้างมือก่อนรับประทานอาหารและหลังการถ่ายอุจจาระ พฤติกรรมการใช้ช้อนในการรับประทานอาหาร การรับประทานปลาสุกๆ ดิบๆ เพื่อลดขนาดปัญหาของโรคหนองพยาธิในระบบทางเดินอาหารในนักเรียน

3. ประชากรในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง ซึ่งส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการป้องกันโรคหนองพยาธิในทางเดินอาหารที่ไม่ถูกต้อง ควรมีการจัดการศึกษาเรื่อง การป้องกันโรคหนองพยาธิให้แก่ประชากรช่วงดังกล่าวโดยจัดทำสื่อการสอนภาษาท้องถิ่นซึ่งสามารถเข้าใจได้ดีมากกว่าสื่อภาษาราชการ
4. จัดให้มีผู้นำนักเรียนส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคตามนโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้นำในการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค ในศูนย์การเรียนรู้ ครุวัเรียน และชุมชนเพื่อสร้างความรู้ให้แก่ชุมชนในด้านการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรครวมทั้งการป้องกันและควบคุมโรคหนองพยาธิ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในช่วงประชากรทุกช่วงอายุ ในปัจจัยทางด้านประชากรทุกด้าน พฤติกรรมอนามัย สิ่งแวดล้อม รวมทั้งขนมธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติต่อกันมาเกี่ยวกับการเป็นโรคหนองพยาธิ เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการดำเนินงานด้านการป้องกันโรคหนองพยาธิให้สอดคล้องกับพื้นที่
2. ควรมีการศึกษาความชุกของโรคหนองพยาธิโดยการ ตรวจสอบดูจากระเพื่อค้นหาการติดเชื้อพยาธิในโรงเรียน (Active case finding) ปีละ 1 ครั้ง เพื่อลดความชุกของพยาธิทุกชนิด ไม่ให้เกินร้อยละ 15 ตามเป้าหมายของกรมควบคุมโรคกำหนด
3. ควรมีการศึกษาถึงความรุนแรงของโรคหนองพยาธิเพื่อที่จะได้วางแผนการดำเนินงานด้านการป้องกันและควบคุมโรคหนองพยาธิให้สอดคล้องกับ ความรุนแรงของโรคหนองพยาธิแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่
4. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติตัวด้านพฤติกรรมสุขภาพกับความชุกและความรุนแรงของโรคพยาธิเนื่องจากจะได้นำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนการปรับเปลี่ยนความรู้ ทักษะคติ และการปฏิบัติตัวด้านพฤติกรรมสุขภาพ
5. ควรมีการศึกษาผลของการให้ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคในด้านต่าง ๆ กับความชุกของโรคหนองพยาธิ เพื่อที่จะได้วางแผนการดำเนินการได้ถูกต้องตามบริบทของพื้นที่